

5. Єдлінська У. Я. Из спостережень над формою українських грамот XIV-XV ст. / У. Я. Єдлінська // Дослідження і матеріали з української мови. – К., 1964. – Т. 6. – С. 81-90
6. Жовтобрюх М. А. Староукраїнські грамоти як пам'ятки літературної мови / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1976. – № 4. – С. 62-70
7. Коломієць Л. І. Мова українських грамот XIV ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. / Л. І. Коломієць. – Харків, 1953. – 24 с.
8. Кот К. Ю. Історія формування пунктуаційної системи української мови / К. Ю. Кот // Освіта та наука у вимірах XXI ст. – К., 2006.
9. Пещак М. М. Стиль ділових документів XIV ст. / М. М. Пещак. – К. : Наукова думка, 1979. – 264 с.
10. Русанівський В. М. Джерела розвитку східнослов'янських літературних мов / В. М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1985. – 231 с.
11. Савченко І. Історичні витоки української пунктуації / І. Савченко // Київська старовина. – 2006. – № 5. – С. 58-65.
12. Свенціцький І. С. Західноукраїнські грамоти XIV – XV ст. В кн. : Питання укр. мовознавства / І. С. Свенціцький. – Кн. 2. – Львів, 1957.
13. Слинко І. І. Дослідження з історичного синтаксису за пам'ятками XIV–XV ст. (місцево-просторові звороти) / І. І. Слинко. – Львів, 1968. – 111 с.
14. Українська мова. Енциклопедія. – К. : «Українська енциклопедія», 2007. – 856 с.

Кузьмич О.А.

Ровенский государственный гуманитарный университет

СИСТЕМА И ФУНКЦИИ ЗНАКОВ ПРЕПИНАНИЯ СТАРОУКРАИНСКОГО ЯЗЫКА (НА МАТЕРИАЛЕ ГРАМОТ XIV ВЕКА)

Аннотация

В статье речь идет о формировании украинской пунктуации в польско-литовский период; сконцентрировано внимание на роли устной коммуникации в процессе становления пунктуационных норм обозначенного периода. Предмет исследования – грамоты XIV в. восточнославянских и смежных земель (всего 84) как образцы юридически-делового стиля древнего украинского языка.

Ключевые слова: древний украинский язык; украинские грамоты; пунктуация; простые, сложные, составные знаки препинания; графема; членение текста.

Kuzmych O.A.

Ukrainian Language Rivne State Humanitarian University

SYSTEM AND FUNCTIONS OF OLD UKRAINIAN LANGUAGE PUNCTUATION (BASED ON THE LETTERS OF XIV CENTURY)

Summary

The article is devoted to the formation of Ukrainian punctuation in the Polish-Lithuanian period; attention to the role of oral communication in the development of punctuation rules of the specified period is focused. The fourteenth century letters of different Eastern and adjacent lands to them (totally 84) were the object of the research, representing legal and business style of ancient Ukrainian language.

Keywords: ancient Ukrainian language; Ukrainian letters; punctuation; simple, complex, compound punctuation; grapheme; text division.

УДК 811.111'25

ОСОБЛИВОСТІ КІНОПЕРЕКЛАДУ ГУМОРУ У КОМЕДИЙНОМУ ТЕЛЕСЕРІАЛІ «ДРУЗІ»

Макаренко Ю.Г.

Черкаський державний технологічний університет

Досліджено особливості перекладу гумору у комедійному телесеріалі «Друзі». Визначено основні засоби передачі гумору, за допомогою яких перекладач досягає комічного ефекту. Виявлено специфічні культурологічні риси національного гумору та його український варіант перекладу.

Ключові слова: кінопереклад, телесеріал, комедія, каламбур, національний гумор, іронія, гег, чорний гумор.

Постановка проблеми. Нині кінопереклад знаходиться у центрі уваги українського суспільства, оскільки з розвитком кіно, зростанням його популярності та поширенням зарубіжних фільмів виникла потреба у якісному українському перекладі такої кінопродукції.

Кінопереклад – це специфічний вид перекладацької діяльності, який донедавна практично не існував, адже абсолютна більшість фільмів озвучувалася російською мовою, і робилося це не в Україні. Окрім цього переклад кінофільмів потребує особливої підготовки від фахівця та підходу [3, с. 54].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тероретичні засади кіноперекладу досліджувалися російською школою кіноперекладу, яка представлена такими іменами як Г. В. Денисова, Д. І. Єрмолович, М. А. Загот, Г. Заргар'ян, Р. В. Іванський, П. В. Іванова, Р. А. Матасов, І. А. Наговіцина, Т. П. Некрасова, П. Р. Палажченко, М. С. Снеткова, І. К. Федорова, О. Якіменко та ін. Питання перекладу гумору в кіно досліджували такі українські дослідники, як М. Юрковська, Я. Кривонос, В. Демецька, Л. Кравець, Н. Таценко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Переклад комедійних кінофільмів є актуальною темою досліджень, оскільки поєднує в собі не тільки питання адекватного перекладу та передачі гумору, але й збереження певних лінгвістичних, соціальних та культурних особливостей фільму-оригіналу, вміння перекладача творчо підійти до перекладу окремих жартів та ситуацій.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є на основі наведених прикладів дослідити ключові способи перекладу гумору в американському комедійному серіалі «Друзі».

Виклад основного матеріалу. Кінофільми поділяють на декілька жанрів: мелодрама, комедія, мюзикл, детектив, бойовик, вестерн, трилер, історичні, анімаційні фільми тощо. Матеріалом цього дослідження є вибірка з американського комедійного серіалу «Друзі» 10 сезону, який за весь час свого існування на телебаченні отримав велику кількість нагород («Еммі» і «Золотий глобус») і підкорив мільйони глядацьких сердець у всьому світі. Ця комедія була створена Девідом Крейном і Мартою Коуффман і стала найпопулярнішою новою комедією ситуацій сезону 1994-95 рр. Вона займала восьме місце в рейтингу Нельсона. Герої телесеріалу – шестеро молодих людей, що живуть в Нью-Йорку і зустрічаються в сусідньому кафе, Рейчел, Моніка, Фібі, Джо, Чендлер і Росс. Імена цих персонажів відомі телеглядачам всього світу. Жоден комедійний серіал в історії американського кіно не користувався такою популярністю.

Отже, аби краще розуміти гумор цих молодих людей у серіалі, варто звернути увагу на їх рід заняття та оточення. Рейчел Карен Грін – ентузіастка моди, яка розпочинає свою кар'єру як офіціантка в кав'ярні, але згодом займає посаду в управлінні компанією Bloomingdale's і пізніше в Ralph Lauren.

Моніка Геллер (пізніше Геллер-Бінг), стає шеф-кухарем в ресторані Javu.

Фібі Буфе (пізніше Буфе-Хенніген), ексцентрична масажистка і музикант.

Джозеф (Джої) Френсіс Трібіані, актор, який стає знаменитим його роллю в «Днях нашого життя» як доктор Дрейк Реймор.

Чендлер Мюріель Бінг, працює по статистичному аналізу і повторній конфігурації даних для великої багатонаціональної корпорації. Пізніше влаштовується працювати в рекламному агентстві та одружується з давньою подругою Монікою Геллер.

Росс Геллер, старший брат Моніки, палеонтолог, що працює в музеї Доісторичної Історії і пізніше професор палеонтології в нью-йоркському Університеті.

Довкола цієї міцної компанії будується нескінченна кількість різних історій: у друзів трапляються романи, вони сваряться і миряться. Але молодь не може бути до кінця серйозною та стриманою, тож друзі не пропускають нагоди пожартувати, а почуття гумору у них відмінне.

Аби кінофільм став кінокомедією у ньому використовуються мовні та позамовні засоби створення ефекту комічного, які є домінантою всього кінотвору. Тому мовні засоби, як правило, включають стилістичні, синтаксичні та лексичні елементи. До позамовних засобів належать міміка та жести.

Використання стилістичних фігур є визначальною рисою комічного у серіалі «Друзі». Стилістичні засоби включають алегорію, алюзію, антитезу, зведення до абсурду: перебільшення (гротеск, гіпербола, карикатура, пародія, травестія, фантастика, шарж), применшення (літота), градація, змішання стилів або ж невідповідність мовного стилю ситуації, іронія, метафора, неправильне порівняння з тим, що не має жодних спільних ознак, несумісність понять в одному ряді, нісенітниця, оксюморон, парадокс, паралелізм, передражнювання, приголомшливі епітети [5, с. 19].

Досить часто комедійний ефект у серіалі досягається за допомогою каламбурів та обігрувань значень. Це можна проілюструвати ситуацією, коли Чендлер, Фібі та Моніка знаходяться у готелі з доволі тонкими стінами, через які можна почути, що відбувається у сусідній кімнаті. Припавши до стіни, вони з'ясовують, що Рос зраджує Рейчел з подружкою Джої. Діалог Моніки з Фібі є яскравим прикладом:

Monica: I am not sure about this.

Rachel: Yeah? You're right!

Monica: I am not sure it's the best way to hear everything! Get me a glass! [01:14].

Моніка: Ні, так не можна!

Фібі: Правильно. Нас це не стосується.

Моніка: Ти не правильно зрозуміла. Я погано чую. Дайте склянку! [1:15].

При перекладі цього діалогу було застосовано прийом конкретизації, коли «*the best way to hear everything*» переклали реплікою «*Я погано чую*».

Іноді щоб досягти адекватності перекладу кінокомедії, перекладачеві не достатньо використовувати ті ж мовні засоби, що і у першотворі, оскільки може постати проблема неперекладності та безеквівалентності. Це стосується тих ситуацій, коли мова йде про національний гумор чи соціокультурні реалії, які не будуть мати бажаного комічного ефекту. Більш того, вони будуть незрозумілими.

В іншій ситуації, коли друзі намагаються переконати Рейчел та Джої не зраджувати своїх коханих, Джої реагує на це так: «*You're a pain in my ass, Geller!*» [08:04] – «*Гелер, ти як бельмо на оці!*» [08:04].

Лайливу, грубу розмовну лайку переклали за допомогою українського фразеологізму з менш експресивним забарвленням. Комічний ефект у першотворі досягається саме завдяки цьому виразу, однак в українському перекладі така типова американська реалія була б не доречною, оскільки вираз такого типу не притаманний українській культурі.

Інша комічна ситуація досягається за допомогою іронії. Через високу вологість на острові у Моніки скуйовджене волосся. Їй довелося звернутися до салону, аби хоч якось «приборкати» своє волосся. Однак її зачіска всеодно виявилася не кращим рішенням проблеми. Дредлоки, які їй зробили у перукарні, вочевидь, виявилися недоречними, оскільки їх носять представники молодіжної субкультури, зірки. Чарлі, колега Роса, кидає репліку: «*It's something. You go, girlfriend!*» [12:01] – «*Це дуже круто! П'ять балів!*» [12:04]. «*You go, girlfriend!*» – це розмовна фраза, що означає «Ти молодчина, подруго!» Перекладач адаптував її зважаючи на професійну приналежність Чарлі.

Інший приклад іронії та гротеску. Друзі повертаються з відпочинку на Барбадосі і Джої питає Чендлера та Росса, як йому летіти з Чарлі, після того як вони розбіглися. На що Чендлер відповідає: «*Yeah, It's almost as if Air Barbados doesn't care about your social life*» [12:39] – «*Ну, таке враження, що Air Barbados начхати на твоє особисте життя*». [12:04]. В українському перекладі було використано більш експресивний еквівалент «начхати», аби підкреслити комічність ситуації.

У серіалі досить часто застосовується такий прийом як гег, коли ситуація стає нарочито безглуздою через недомовки героїв чи нерозуміння ситуації. Зокрема, у літаку Рейчел просить Джої поговорити з Россом про їхні стосунки. Однак Джої так і не наважується пояснити все другові, натомість каже, як важлива йому їхня дружба. Рейчел, вважаючи, що Джої все розповів Россу намагається також поговорити про це. Це призводить до комічної ситуації, оскільки вони говорять про різні речі.

Ross: *I am so excited about this.* [17:18]

Rachel: *Really? Excited?* [17:22]

Ross: *What, are you kidding? I have had some very dirty dreams about this.* [17:23]

Росс: *Я такий радий.* [17:19]

Рейчел: *Серйозно? Ти радий?* [17:23]

Росс: *Ще б пак! Це здійснення моїх еротичних снів!* [17:29]

Інший гумористичний прийом – це чорний гумор, за допомогою якого досить органічно та дотепно висміюються буденні життєві негаразди. Прикладом може слугувати сцена, коли Рейчел приносить спільну з Россом дитину до нього на вихідний, як це прописано за контрактом. Днем раніше донька була у бабусі Рейчел. Росс бере дитину на руки і запитує: «*Did she give you a bottle of antidepressants again to use as a rattle?*» [21:08] – «*Вона знову замість брязкальця підсовувала тобі антидепресанти?*» [21:12]. На що Рейчел дає таку відповідь: «*That was one time, Ross, and they were only, like, five milligrams*» [21:14] – «*Росс, це сталося лише раз. І вони були слабенькі*». [21:18]. Прикметним є те, що автор акцентує увагу на тому, що антидепресанти мали слабку дозу заспокійливого.

Ще один приклад чорного гумору у серіалі будується на використанні розмовних дитячих слів з метою акцентувати увагу на серйозній проблемі безплідності пар. Чендлер та Моніка приходять до подружжя, яке всиновило дитину, аби отримати консультацію щодо необхідних документів та процедур. Чендлер починає розмову у такий спосіб: «*So a lot of malfunctioning wee-wees and hoo-hoos in this room, huh?*» [9:20]. – «*У цій кімнаті зібралася людина, у яких не все працює*» [9:19]. Англійське слово «wee-wee» означає «пі-пі» і використовується

у розмові з дітьми, а слово «hoo-hoo» означає «ого-го!» для вираження радості і подиву. При перекладі автор використав узагальнення, яке досить влучно відобразило сутність сказаного і абсолютно не зменшило комічності ситуації, а навпаки, підсилило.

Оскільки герої серіалу молоді люди, то у своєму спілкуванні вони часто використовують лайливі слова. Так, Фібі, коментуючи негідну поведінку Чарлі використовує розмовні лайливі слова, які в оригіналі звучать «м'якше», ніж в українському перекладі: «*Oh? That tart! Floozy! Giant!*» [1:0]. – «*Шльондра! Хвойда! Маніячка!*» [1:05].

Слово «tart» має значення «розпусна жінка», «floozy» означає «ненаситна жінка», та «giant» – «гігант». Як бачимо, перші два слова мають майже однакове значення. Для надання колоритності та експресивності перекладач використовує слова «шльондра», «хвойда» та «маніячка».

І навпаки, подібна ситуація виникає, коли Фібі пояснює колишній дівчині Майка, що він її кинув. Ображена цим фактом вона в гніві так висловлюється про нього: «*Scrow you, Mike. You're a coward and a bastard and I hope yo rot in hell!*» [24:03]. – «*Пішов ти, Майк! Ти, підлий боягуз! Гори у неклі!*» [24:38]. При перекладі цих реплік перекладач українською мовою використав менш експресивно забарвлені вирази, ніж в оригіналі.

Інший цікавий прийом – каламбур. Фібі зустрічається у кав'ярні з колишнім чоловіком, який привів дітей на побачення з нею. Він розповідає про життя дітей і про те, які вони дотепні, наводячи приклад жартів, які діти вигадують: «*What's green and says «Hey, I'm green?»*» [13:03]. – «*Що зелене і називає себе жабою?*» [13:05]. – «*A talking frog*» [13:08]. – «*Жаба, що вміє говорити*» [13:08]. Як бачимо, переклад такого жарту не викликав труднощів, оскільки був зроблений дослівно при цьому якість жарту не була втрачена.

Висновки і пропозиції. Таким чином, вищенаведені приклади дають змогу узагальнити, що серед основних засобів відтворення гумору у серіалі «Друзі», найчастіше використовується чорний гумор, гротескні фарсові ситуації, геги, обігрування значень, чорний гумор. З одного боку, автор використовує такі українські еквіваленти, які звучать навіть більш експресивно, ніж в оригіналі, аби не втратити комічного ефекту. З іншого – заміною більш експресивні одиниці першотвору, зазвичай лайку та непристойні висловлювання, на нейтральні при цьому не зменшуючи комедійності твору.

Отже дослідивши способи перекладу гумору у комедійному серіалі «Друзі», можна виокремити проблеми для подальшого дослідження, такі як варіативність українського перекладу, збереження національного гумору іншої культури, використання авторських оказіоналізмів і т. ін.

Список літератури:

1. Влахов С. И. Непереваемое в переводе / С. И. Влахов, С. В. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 340 с.
2. Лукьянова Т. Г. Основы англо-українського кіноперекладу : навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов / Т. Г. Лукьянова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 104 с.
3. Саприкін С.С., Чужакін А.П. Світ усного перекладу ; навчальний посібник / Сергій Саприкін, Андрій Чужакін. – Вінниця : Нова Книга, 2011. – 224 с.
4. Соловей О. Відтворення гумору в перекладі: до стратегії Ірини Стешенко / О. Соловей // Іноземна філологія. – 2013. – Вип. 125. – С. 168-175.
5. Тепляшина А. Творческая природа комического: жанровая парадигма современной журналистики: диссертация. Доктора филологических наук: 10.01.10 // Тепляшина Алла Николаевна; Место защиты: С.-Петербург. гос. ун-т.-Санкт-Петербург, 2007. – 373 с.
6. Шукало І.М. Специфіка перекладу у кіно дискурсі / І. М. Шукало // Філологічні науки. – 2013, Книга 3. – С. 171-173.

Макаренко Ю.Г.

Черкаський державний технологічний університет

ОСОБЕННОСТИ КИНОПЕРЕВОДА ЮМОРА В КОМЕДИЙНОМ ТЕЛЕСЕРИАЛЕ «ДРУЗЬЯ»

Аннотация

Исследованы особенности перевода юмора в комедийном телесериале «Друзья». Были определены основные средства передачи юмора, с помощью которых переводчик достигает комического эффекта. Выявлены специфические культурологические черты национального юмора и его украинский вариант перевода.

Ключевые слова: киноперевод, телесериал, комедия, каламбур, национальный юмор, ирония, гэг, черный юмор.

Makarenko I.G.

Cherkasy State Technological University

PARTICULARITIES OF HUMOUR TRANSLATION IN COMEDY TV SERIES «FRIENDS»

Summary

The article deals with the peculiar features of humour translation in comedy TV series «Friends». It discusses the basic means of achieving comic effect in translation. The specific cultural particularities of national humour are analyzed and their Ukrainian translation.

Keywords: film translation, TV series, comedy, pun, national humour, irony, gag, black humour.

УДК 821.111:821.161.1-312.9

ПЕЙЗАЖ І ПОРТРЕТ У ФЕНТЕЗІЙНОМУ СВІТІ ДЖОНА ТОЛКІНА ТА НІКА ПЕРУМОВА

Манахов О.І.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

У статті з'ясовано особливості ролі пейзажу та портретної характеристики героя у фентезійному міфосвіті англійського письменника Дж. Толкіна та його російського послідовника Н. Перумова. Виявлено естетичні та стилістичні відмінності використання цих компонентів у досліджуваних фентезійних текстах. Звернено увагу на типологію портретних та пейзажних характеристик у «Володар пернів» та «Перні темряви».

Ключові слова: пейзаж, портрет, фентезі, жанр, синтетичність.

Постановка проблеми. У сучасній літературознавчій науці помітна активізація уваги до фентезі як продуктивного жанру. Таке зацікавлення зумовлене широкою творчою діяльністю митців слова від початку ХХ ст. і до сьогодні. Ще з 50-х років минулого століття британський письменник, професор Оксфордського університету Дж. Толкін опублікував трилогію «Володар пернів», у якій органічно поєднав оригінальну міфологічну систему й авторський погляд на сучасність. Стиль і проблематика твору слугували прикладом для численних послідовників зі Сполучених Штатів Америки, зокрібно, У. Ле Гуїн, Р. Желязни, Р. Джордана, Т. Вільямса, Т. Гудкайнда; з Росії – Н. Перумова, Н. Васильєвої.

Враховуючи специфіку означеного художнього дискурсу, фентезійний міфосвіт, на наш погляд, можна схарактеризувати також через пейзажно-портретні описи об'єкта вивчення.

Аналіз останніх досліджень. Пейзаж і портрет як найбільш універсальні компоненти художнього дискурсу становлять науковий інтерес для дослідників. Про це свідчать праці О. Галича, В. Назарця, С. Васильєва [4], А. Ткаченка [16], Л. Петрухіної [8], О. Малетіної [6] та ін.

Пейзаж – це «опис, зображення природи за допомогою художніх виражальних засобів; зображення певної місцевості» [9, с. 722]. Поняття розглядається у системі літературних образів по-

руч з іншими – персонажем, літературним героєм, інтер'єром, його називають образом природного оточення персонажів, картиною природи, визначають основні функції цього образу [4]. На думку, А. Ткаченка, у художньому тексті «пейзаж набуває найрізноманітніших функцій – романтичної, символічної, реалістичної, імпресіоністичної, модерністської» [16, с. 188]. Особливо це помітно у фентезі – синтетичному жанрі. Розуміючи дефініцію досліджуваного поняття як зображення природи на матеріалі мистецтва слова, Л. Петрухіна визначає дві позиції щодо його вербального втілення – пейзаж або посідає визначене місце у творі, або наявний у ньому імпліцитно. Це зумовлено авторською концепцією, яка відображає двоїстий характер пейзажу, що віддзеркалює об'єктивність і суб'єктивність теми природи у творі. Адже художній текст є завжди другою реальністю. Природа виступає ніби посередником між автором і читачем, бо й сама мова природи – наочна, демократична, багатозначна [8]. Класифікуючи типи пейзажу, дослідниця серед зафіксованих різновидів виділяє також фантастичний, під яким розуміє «продукт творчої фантазії автора, його «інтелектуальні спекуляції»; такі пейзажі не лише передають зовнішній вигляд об'єкта, а й служать для створення особливого настрою – піднесеного, загадкового» [8, с. 130]. Додамо, що пейзажі у творах фентезі виконують не лише згадані функції, вони є своєрідними маркерами певних художніх об-